

גמרא:

שנינו במשנה: ואלו נאמרין בכל לשון: פרשת סוטה. ומפרשין פרשת סוטה מנלן שהיא נאמרת בכל לשון: (1)

ונטלו [סתרון] את האבנים של המזבח אשר בנו בהר עיבל, [אחר שהקריבו עליהם את הקרבנות שנאמרו בפרשה], ובאו בני ישראל ולנו במקומן, בבית מלונן אשר בגלגל, ושם הקימו את האבנים שסתרו מהמזבח.

מצות דיבורם, [היינו שיש נוסח אמירה בתורה], מכל מקום אינו לעכב, לכן הוצרכה המשנה להשמיענו — במקרא בכורים וכל השאר — עיכובא שצריך דוקא לומר כפי שנאמר בתורה. ומזה נראה, דאף שרש"י הוסיף שם [בתחילת המשנה גבי פרשת סוטה] וכתב: — "ובספרי אמרין, דאי לא כתיב קרא [בסוטה] להתיר בכל לשון, כדלקמן [היינו בגמרא כאן], הוה אמינא: ניגמר מיבמה בקל וחומר: ומה יבמה קלה [שאם זינתה תחת יבמה אינה עוברת אלא בלאו], לא עשה בה כל הלשונות כלשון הקודש [כמבואר במשנתנו], סוטה חמורה [שאם זינתה תחת בעלה הרי היא במיתה], לא כל שכן" — מכל מקום רש"י סובר בשיטת הגמרא שלנו, שאין צריך לזה.

וכל זה הוא דלא כה"שגגת אריה" סימן יג, הסובר, שאדרבה, כל שאין מקור לומר שצריך דוקא לשון הקודש, כי אז אין צריך לשון הקודש, ומה ששאלו בסוטה "מנלן" הוא משום הספרי, וכן מה ששאלו בוידוי מעשר ובקריאת שמע "מנלן", הוא משום שהיה מקום ללמוד ממקומות אחרים שצריך לשון הקודש, וכמו שביאר שם.

ועיקר דבריו שם, הם לענין מצות זכירת יציאת מצרים שאינה צריכה — לדבריו — לשון הקודש, היות ואין מקור שצריך לשון הקודש דוקא; ולפי מה שנתבאר, יודה לו רש"י ולא מטעמו, אלא משום שאין נוסח בתורה למצוה זו.

1. פירש רש"י במשנה: "פרשת סוטה: מה שהכהן אומר לה, ולא אמרין צריך לאומרה בלשון הקודש כדרך שנכתב", פירוש: היות ונכתב בתורה הנוסח שאומר, הרי שמן הסברא יש לנו לומר שאינו יוצא אלא באותו לשון שנאמר בתורה.

ולפי שיטת רש"י, זה הוא הטעם ששואלת הגמרא כאן: "מנלן" שהיא נאמרת בכל לשון, והיינו משום דבסברא היה לנו לומר לא כן; ומטעם זה מחק רש"י לקמן לג א [ד"ה ולמדו] גבי ברכת המזון, את שאלת הגמרא "מנלן" שהיא נאמרת בכל לשון, כי מהיכי תיתי שתיאמר דוקא בלשון הקודש, ראה שם, והיינו משום שאין נוסח בתורה לברכת המזון; ומטעם זה לקמן גבי וידוי מעשר וקריאת שמע שהגמרא שואלת "מנלן", השאיר רש"י את הגירסא במקומה, כי בכל אלו יש נוסח בתורה.

וזה הוא שכתב רש"י במשנה בד"ה ואלו נאמרין בלשון הקודש [מקרא בכורים וכו']: "ולא אמרין נגמר מהנך דלעיל, שנכתב ונסדר עליהן כל מצות דיבורם, ואין צריך לאומרין בלשון הקודש, כדכתיב ככולהו, משום דבהני כתיב עיכובא", פירוש, שהוקשה לרש"י כיון שנכתב נוסח בתורה [במקרא בכורים וכל השאר], אם כן פשיטא שצריך לאומרם בלשון הקודש, ולמה הוצרכה המשנה ללמדו מן המקראות?! ולזה פירש רש"י, כי מאחר שגילתה התורה בסוטה וידוי מעשר וקריאת שמע, שאף על פי שנכתב ונסדר עליהן כל

[למה] היא שותה, ובמה היא שותה, על מה נטמאת, ובמה היא נטמאת, וכולהו מפרש לה ואזיל.

“על מה היא שותה”: על עסקי קינוי וסתירה, כלומר: פריצות היא שגרמה לה שתשתה.

“ובמה היא שותה”: בכלי מאוס במקידה של הרש.

על מה נטמאת: על עסקי שחוק וילדות, כלומר: מי הביאה לידי טומאה — שחוק וקלות ראש, ואומר כן כדי לייסר את הנשים

ומפרשינן: משום דכתיב בפרשת סוטה: “ואמר אל האשה, (2) אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תחת אישך, הנקי ממי המרים המאררים האלה”, ו“אל האשה” משמע: דברים הנכנסים בלבה (3) שתהא מכרת בלשון, הרי למדנו: בכל לשון שהוא אומר.

תנו רבנן:

משמיעין (4) אותה [קודם מחיקת המגילה] (5) בכל לשון שהיא שומעת [מבינה]: על מה

המשכן יקה הכהן ונתן אל המים, ולא כתיב “ונתן במים”, הרי שלשון “אל המים” משמע שאינו בתוך המים, ואילו כאן פירש רש”י, דמדכתיב “ואמר אל האשה”, משמע דברים הנכנסים בלבה; וראה מה שכתב על זה ב”מנחה חריבה”.

ב. ב”תורת הקנאות” השוה לדברי רש”י שלמד מ”ואמר אל האשה” שצריך דברים הנכנסים בלבה, את מה שכתב המלבי”ם בפרשת שמיני אות כח על הפסוק: “ואמר משה אל אהרן ולא לעזר ולאיתמר בניו, ראשכם אל תפרעו וגו’”, שלכן נאמר אצל אהרן “אל אהרן”, ואצל אלעזר ואיתמר “לא לעזר ואיתמר”, על פי מה שהביא בשם הרש”פ ב”יריעות שלמה”, ש”מלת אל הנסמך אל אמירה [ויאמר אל] תורה על אמירה נמשכת תבונית, ולא כן שימוש הלמ”ד, ויחד משה עיקר דיבורו לאהרן שהוא יתבונן בו לא בניו”, ראה שם.

4. ב”שיירי קרבן” שעל הירושלמי בתחילת פירקין כתב, שהוא נלמד מן הפסוק “ואמר הכהן לאשה”, ראה שם.

5. מאירי בפירושו המשנה בתחילתה.

2. כן היא גירסת רש”י, ולא כבספרים שלנו “ואמר הכהן לאשה יתן ה’ אותך וגו’; אבל המאירי כתב: “והביאוה בגמרא ממה שכתוב “ואמר הכהן לאשה”, והוא מיותר, שכבר נאמר למעלה “והשביע הכהן את האשה ואמר אל האשה”, אלא לרבות בכל לשון שהוא אומר, ובלבד שתהא היא שומעת ומבינה את דבריו, שאין קפידא אלא בהבנתה”.

והנה הפסוק “ואמר אל האשה”, נאמר באלה ולא בשבועה [ואף לא באלה שיש עליה שבועה], ואילו בשבועה נאמר: “והשביע אותה הכהן” [ראה לעיל יח א ובהערות שם], ואם כן מנין שאף השבועה אינה נאמרת בלשון הקודש?!

ולפי מה שנתבאר לפי שיטת רש”י, הרי היות והשבועה אין לה נוסח בתורה, [ראה לעיל יח א ובהערות שם], שוב אין אנו צריכים לדרשה מיוחדת שהיא נאמרת בכל לשון; וראה עוד מה שיתבאר בזה בהערות לקמן לג א, גבי שבועת העדות הנאמרת בכל לשון.

3. א. העיר הרש”ש מדברי רש”י לעיל טז ב: “שלשה צריכין שיראו: עפר סוטה [צריך שיראה על המים]”, וכתב רש”י שם, שהוא נלמד ממה שאמרה תורה: “ומן העפר אשר יהיה בקרקע

מה אמירה האמורה בסוטה בכל לשון שהוא אומר; אף אמירה האמורה בידוי מעשר: **בכל לשון שהוא אומר.**

אמר הקשה ליה רב זביד לאביי:

מנין לנו שהגזירה שוה "אמירה אמירה" נתקבלה כדי ללמוד מסוטה, ויליף "אמירה אמירה" מברכות וקללות שאמרו הלויים [וענו ואמרו]:

מה לחלן גבי לויים אינו אלא בלשון הקודש כמבואר במשנתנו, **אף כאן גבי וידוי מעשר אינו אלא בלשון הקודש!**

ומשינן: **דנין "אמירה" גרידתא** [אמירה לבד שאין עמה עניה] שבידוי מעשר, מ"אמירה" גרידתא שבסוטה.

ואין דנין אמירה גרידתא, מעניה ואמירה [וענו ואמרו] שבלויים.

תניא: רבי שמעון בר יוחאי אומר:

אדם אומר שבחו בקול נמוך, ואילו את גנותו אומר בקול רם!

ומנין?

שבחו בקול נמוך, אתה למד מן וידוי המעשר שהוא שבח האדם, שהרי אומר "לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי,"⁽⁸⁾ ולא נאמרה בו עניה, ומשמע בקול נמוך.

שלא יקלו ראשן עם האנשים, שעל ידי כך באה זו לידי "וצבתה בטנה".

ובמה היא נטמאת: בשונג או במזיד, באונס [אין ברצון, כלומר: מפרט לה את דינה אם נטמאת בכל אלו, שלא תמות אלא במזיד וברצון, ולא בשונג, וכגון שאמרו לה: מת בעלה, או באונס.⁽⁶⁾

וכל כך למה לנו לפרט לה את ההלכות של סוטה!?

ובשלמא את שאר הדברים הוא אומר, כדי לייסר את הנשים שלא יקלו ראשן עם האנשים, שעל ידי כך באות לידי ציבוי הבטן.⁽⁷⁾

שלא לחוציא לעז על מים המרים, שאם נטמאת באונס או שוגגת ולא נבדקה, שלא תהא סבורה: אף אילו נטמאתי מזידה וברצון, לא היו המים בודקין אותי.

שנינו במשנה: **אלו נאמרין בכל לשון וכו' וידוי מעשר:**

ומפרשינן: **מנלן שהוא נאמר בכל לשון?**

משום **דכתיב: "ואמרת לפני ה' אלהיך: בערתי הקודש מן הבית" –**

ויליף בגזירה שוה: "אמירה" [ואמרת] שנאמר בודוי מעשר, מ"אמירה" האמורה בסוטה [ואמר אל האשה]:

כל הנשים".

8. ב"עבודת דוד" העיר על לשון רש"י שהביא פסוק זה, ולא הביא את הכתוב תחילה "בערתי הקודש מן הבית וגו' ככל מצותך אשר ציתני"! [ותכן שהטעם הוא, משום ש"ולא

6. הקשו האחרונים: כיון שבשונג לא תמות כל שכן באונס, ולמה צריך להוסיף את זה?! וראה מה שהאריך בזה ב"הערות".

7. ראה לעיל ח ב "הכא טעמא מאי [שמביישין את הסוטה, ואפילו טהורה היא], משום "ונוסרו

הקרבן בין חטאת לעולה, כלומר: לא נתן הכתוב לחטאת [הבאה על חטא] מקום שחיטה שונה מן העולה, ושניהם נשחטים בצפון המזבח החיצון שבעזרה, והוא כדי שלא יבינו שהיא חטאת, ויתבייש.

הרי שאין זה מן הראוי לומר את גנותו בקול רם דרך פרסום! (12)

ומשנין: לא תימא: אדם אומר "גנותו" בקול רם, אלא אימא: אדם אומר "צערו" בקול רם, וכאשר מודיע הוא בקול רם את צערו שרצה לבן לאבד את יעקב, ומודיע על ירדת ישראל למצרים ["וירד מצרימה"] בקול רם.

כדתניא שאדם אומר צערו בקול רם:

כתיב: "והצרוע אשר בו הנגע, בגדיו יהיו פרומים, וראשו יהיה פרוע, ועל שפם יעטה, וטמא טמא יקרא [המצורע]". (13)

גנותו בקול רם אתה למד ממקרא ביכורים, שאומר: "ארמי אוכד אבי" והוא גנותו שמתודה שאביו לבן הארמי היה רשע, (9) ונאמר בו "עניה" ["וענית ואמרת"] דמשמע בקול רם. (10)

ומקשינן: וכי אטו אומר אדם גנותו בקול רם?!?

והאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:

מפני מה תקנו חכמים שתהא תפלה נאמרת בלחש, וכמו שמצינו בחנה [שמואל א א יב]: "והיה כי הרבתה להתפלל לפני ה' ועלי שומר את פיה. וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע"?

כדי שלא לבייש את עוברי עבירה המתוודים בתפלתם על עבירות שבידם.

ומנין שאין מביישין אפילו עוברי עבירה: שהרי לא חלק (11) הכתוב מקום לשחיטת

11. חי"ת בקמ"ץ ולמ"ד בפת"ח, וכמו: [דברים כט כה]: "וילכו ויעבדו אלהים אחרים וישתחוו להם, אלהים אשר לא ידעום, ולא חלק להם", [אותו אלהים שבחרו להם, לא חלק להם שום נחלה ושום חלק], וזה הוא שפירש רש"י: "לא קבע לשחיטת חטאת מקום בפני עצמו".

12. ב"מנחה חריבה" תמה, שהרי אין הנידון דומה לראיה, כי גנות של "ארמי אוכד אבי" היא גנות כללית, ואינו דומה לחטא שהיא גנותו של הפרט; וציין למה שכתב בהגהות הרד"ל כאן; וראה ב"הערות" על המשך הגמרא.

13. ראה לשון רש"י בד"ה טמא טמא, ובמה שתמה המהרש"א בחידושי אגדות על דבריו.

שכחתי" דהיינו שבירך על ההפרשה, הרי אינו שייך לביעור עצמו שבו הוא מתודה שהפריש ונתן ככל אשר ציווה ה', ואינו אלא כמספר שבח עצמו].

9. כלומר: לבן הארמי הרי היה אבי אמותינו, וכשאומר "אוכד אבי" והיינו שביקש לאבד את יעקב, הרי הוא מדבר בגנותו של אביו זקנו הוא לבן.

10. א. כתב רש"י בחומש [במקרא בכורים]: "וענית, לשון הרמת קול", וכן כתב המאירי כאן: "וענית, הוא לשון צווחה".

ב. יש מי שהעיר, אם כן למה הוצרכה התורה בלויים לומר: וענו הלויים ואמרו אל כל איש ישראל קול רם", והרי כיון שנאמר: "וענו" ממילא למדנו לשון הרמת קול וצווחה.

מכאן שצריך להודיע צערו לרבים, ורבים — מתוך כך — מבקשים עליו רחמים. (14)

וכן כל מי שאירע בו דבר רע, צריך להודיע לרבים, ורבים מבקשים עליו רחמים.

גופא: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: משום מה תיקנו תפלה בלחש, שלא לבייש את עוברי עבירה, שהרי לא חלק הכתוב מקום בין הטאת לעולה.

ותמהינן: וכי אטו לא שונה החטאת מן העולה, עד שאתה אומר שהקפידה תורה שלא לשנות מהעולה כדי שלא יתבייש?

והא איכא שינוי בין החטאת לעולה בדמים, שהרי דם הטאת נזרק על המזבח למעלה מחוט הסיקרא, [חוט אדום שהיה עשוי סביב למזבח באמצעו], ואילו דם עולה נזרק על המזבח למטה מחוט הסיקרא?

ואם כן מה ריוח יש בדבר שהם נשחטים

במקום אחד, והרי בלאו הכי מבייש ועומד הוא?! (15)

ומשינינן: השינוי שיש ביניהם בדמים אינו מביישו, כי התם כהן הוא דידע [רק הכהן יודע בדבר], ולא שאר כל העולם, ואין בושת בדבר.

ואכתי מקשינן: **והאיכא שינוי אחר,** שהחטאת מן הנקיבה, ואילו העולה אינה באה אלא מן הזכר?!

ומשינינן: **התם מיכסיא הנקבות באליה** [מכוסה הנקבות בזנב], ואין יודע אם נקבה היא אם זכר.

ומקשינן: **תינח כבשה שאכן אין ניכר נקבותה שהיא מכוסה באליה, אבל שעירה שאין לה זנב מאי איכא למימר,** והרי נקבותה ניכרת, ושונה היא מהעולה שאינה באה אלא מן הזכר?! (16)

15. יש גם לפרש באופן אחר: הנה אנו רואים שלא הקפידה התורה על בושתו, שהרי אמרה לו להביא נקבה.

16. בהכרח שאין קושיית הגמרא כאן, למה לא הקפידה התורה שלא לביישו, כי בזה פשיטא שיש לומר "איהו דקא מיכסיף נפשיה", ובהכרח שהקושיא היא: לפי דבריך שאתה למד שאין לבייש עוברי עבירה ממה שלא חלקה התורה מקום לחטאת, הרי משמע שבלא טעם זה אכן היתה התורה חולקת לחטאת מקום אחר; אם כן בשעירה, שבלאו הכי מתבייש הוא, למה לא חלקה התורה לכבשה מקום אחר?! ואם אכן כן, צריך ביאור תירוץ הגמרא "איהו דקא מכסיף נפשיה"; וראה גם בהערה בהמשך הענין, מה שיש להקשות על ביאור זה, וצריך תלמוד.

14. תמה המהרש"א: אם מודיע הוא צערו לרבים כדי שיבקשו עליו רחמים, אם כן מה טעם יש לו לומר "ארמי אובד אבי" בקול רם, כיון שענין זה כבר חלף ואיננו?!

וכתב ליישב בדוחק, לבקש עליו רחמים שלא יבוא עוד צרה כזו; וראה תוספת ביאור בזה ב"עבודת דוד".

וראה מה שביאר בזה ב"הערות", והביא שם לשון המאירי, שכתב: "כל שאירע לו דבר של צער צריך להודיע צערו לרבים, ורבים מבקשים עליו רחמים, וכשאדם בא לשבח להקב"ה על הנסים שעשה לו או לאבותיו יהא אומרו בקול רם אחר שאין בו גנות עבירה, כדרך מקרא בכורים שנאמר בו וענית שהוא לשון צווחה", וראה שם.

אמרה התורה שיביא שעירה, כדי להטיל עליו עונש דניכסיף וניזיל כי היכי דנכפר ליה [יתבייש, כדי שיתכפר לו בעונש גדול כזה].⁽¹⁸⁾

שנינו במשנה: אלו נאמרין בכל לשון וכו' קרית שמע:

ומפרשין: מנלן שהיא נאמרת בכל לשון?

משום דכתיב: "שמע ישראל", ומשמע: בכל לשון שאתה שומע.⁽¹⁹⁾

חטאת שתהיה בצפון, שוב אין התורה מחלקת בין החטאות; ולכן לא הוקשה להתוספות אלא שיש סיבה לביישו, ועל זה תירצו, שאין סיבה לביישו; ואולם תיקשי: הרי גבי שעירה הבאה על שאר עבירות, נתבאר לעיל בהערה שקושיית הגמרא היתה, שיחלוק לה הכתוב מקום אחר; הרי שיש לחלק בין החטאות, וצריך תלמוד.

ב. בפשוטו יש לומר, שעל פי המבואר בסוגייתנו מתבאר לשון הפסוק [ויקרא ו יח]: "זאת תורת החטאת, במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת לפני ה'", ולא אמרה שתשחט בצפון; והביאור הוא: אף שמן הדין היה שתשחט במקום אחר, מכל מקום כדי שלא יתבייש, תשחט החטאת באותו מקום שנשחטת העולה.

ג. ב"מנחת חינוך" מצוה שס"ד [אות י בנדמ"ח] הקשה על הרמב"ם [ב ה מתשובה], הפוסק שאין לפרש חטא שבינו לבין המקום יתברך ברבים כדי שיתבייש, מפני שזה הוא מיעוט כבוד שמים, שהיה לו לחלק מכח סוגייתנו בין חטא של עבודה זרה לשאר חטאים, ראה עוד שם.

19. כתב המאירי בברכות, בתחילת ביאור הגמרא בפרק שני: "מתוך שכתוב בתורה שמע,

ומשנינו: התם איהו דקא מיכסיף נפשיה [הוא מבייש את עצמו], דאיבעי ליה לאיתויי כבשה [היה לו להביא כבשה בעלת זנב], וקא מייתי שעירה [ומביא הוא שעירה נטולת זנב], והרי החטאת כשירה בין מכבשה שאינה ניכרת בנקבותה, ובין משעירה הניכרת בנקבותה.

ואכתי מקשינו: חטאת דעבודת כוכבים דלא סגי דלאו שעירה [שאינה באה אלא שעירה ולא כבשה], מאי איכא למימר! ?⁽¹⁷⁾

ומשנינו: התם בעבודת כוכבים אכן לכך

17. כלומר: כיון שהתורה מקפידה שלא לבייש את מביא החטאת, איך אמרה התורה שיביא שעירה ויתבייש; ואין לומר שקושיית הגמרא היא, שיחלוק לה מקום בפני עצמו כיון שבלאו הכי מבייש הוא, שהרי אם כן אין מקום לתירוץ הגמרא.

18. א. הקשו התוספות: "יחלוק כמו כן בקביעות מקום שחיטתה, כי היכי דליהוי ליה כפרה גמורה!" ? ותירצו: "כיון שחילק הכתוב בדבר אחד שיש היכר בדבר, מה צריך יותר".

וצריך ביאור: הרי מדברי הגמרא שלמדנו שלא לבייש משום "שלא חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה", משמע, שמעיקר הדין היה לתורה לחלוק לחטאת מקום אחר לשחיטה [מאיזה טעם], אלא שלא עשתה כן התורה, כדי שלא יתבייש; ואם כן הוקשיא על חטאת של עבודת כוכבים היא בסגנון אחר ממה שכתבו התוספות, והיינו, דבחטאת של עבודת כוכבים שהוא בלאו הכי מבייש, וביותר שהקפידה התורה לביישו, אם כן היה לתורה לחלוק לה מקום אחר, לא כדי לביישו, אלא משום עיקר הדין, כיון שלא איכפת לנו לביישו; ולקושיא זו לא הועילו התוספות בתירוץם! ?

וצריך לומר, מאחר שקבעה התורה בכל

תנו רבנן:

ומקשינן: ורבנן נמי, הכתיב "והיו",
דמשמע: בהוייתן יהו בלשון הקודש!

קריית שמע נקראת ככתבה בלשון
הקודש, (20) דברי רבי.

ומפרשינן: רבנן סוברים שההוא "והיו"
ללמד הוא בא, שלא יקראנה לקריאת שמע
למפרע, כגון שיאמר: "ובשערך ביתך
מזוזות". (22)

וחכמים אומרים: בכל לשון היא נקראת.

ומפרשינן: מאי טעמא דרבי?

ומקשינן: ורבי הדורש מ"והיו" ללשון
הקודש, אם כן שלא יקראנה למפרע, מנליה
[מנין לר?]? (23)

משום דאמר קרא: "והיו הדברים האלה
אשר אנכי מצוך היום על לבבך", ומשמע:
בהווייתן יהו, כאשר הם ללא שינוי, והיינו
בלשון הקודש. (21)

ומפרשינן: נפקא ליה לרבי שלא יקרא קריאת
שמע למפרע: ממה שנאמר "והיו הדברים
האלה", והיה לו לומר "דברים", ואמר
"הדברים", כדי ללמד שלא יקראנה למפרע.

וטעמם של רבנן הסוברים שהיא נקראת
בכל לשון, הוא משום דאמר קרא: "שמע"
בכל לשון שאתה שומע.

ורבנן שאין צריכים דרשה זו ללמד שלא

לפי מה שפירש רש"י שסירס את הפסוק עצמו,
מכל מקום הוא הדין אם היפך את סדר הפסוקים
שאינו יוצא.

ב. כתב רבינו עקיבא איגר [בתשובתו
המפורסמת בענין קריאת שמע בלע"ז, נדפסה
בליקוטים החדשים לברכות יג א]: שבקריאת
שמע הנאמרת בכל לשון, צריך להיזהר שלא
יהפוך את הסדר, ואם מתרגם "ה' אחד":
"איינציגער גאט", הרי זה כמי שאמר "אחד ה"
ולא יצא; ויש להסתפק, אם תרגם "ואהבת"
שהוא "תאהב אתה" — "זאלסט ליב האבין"
שהוא "אתה תאהב", אם לא יצא משום דהוי
"למפרע".

והדברים מראים שעיקר כוונתו על ענין ההבנה,
מלשון [בראשית מב כג] "כי שומע יוסף", נודע
לנו, שעיקר הכונה הוא להבין אחדותו יתברך,
ובכל לשון שהוא שומע, הוא רשאי אפילו
לכתחילה".

20. נתבאר על פי רש"י; ויש קצת מקום לפשוט
מדברי רש"י — שלא פירש "ככתבה": כפי
שכתוב הנוסח בתורה ללא שינוי — את ספיקו
של ה"חלקת יואב" שהובא בעמוד א בהערה 4,
אם צריך לשון התורה ממש, או לשון הקודש
בלבד; וראה "דבר שאול" סימן נט אות ה.

21. לשון רש"י במגילה יז ב: "בהוייתן יהו,
בלשון הקודש", וראה הערה 20.

23. לעיל במשנה הובא ספיקו של ה"חלקת
יואב" אם במקום שצריך לאמר בלשון הקודש,
צריך לומר כנוסח הכתוב בתורה ממש, או די
בלשון הקודש; ומסוגיא זו יש להוכיח, דאם
אמר למפרע [ולא נשתנה המובן], הרי זה יוצא
אף במקום שצריך לשון הקודש, ואף שאינו

22. א. נתבאר על פי רש"י ברכות יג א, וראה
מה שכתב כאן ב"הערות", ונתבאר לעיל דף יז ב
הערה 6, ראה שם.

וב"הערות" כאן כתב, שודאי פשיטא, שאף

יקראנה למפרע, שכבר דרשוהו מ"והיו":
 "דבריים" "הדבריים" לא משמע להו לדרשה.

דאמר: הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו,
 יצא. (24)

ורבי נמי — הסובר שאין קריאת שמע
 נקראת אלא בלשון הקודש — הכתיב:
 "שמע" ומשמע בכל לשון שאתה שומע.

עוד שואלת הגמרא: לימא קסבר רבי [האם
 הכרח הוא לומר שסובר רבי]:

כל התורה בכל לשון נאמרה, כלומר: ניתנה גא-גא

התורה לקרותה בבית הכנסת בכל לשון? (1)
 ומשום דאי סלקא דעתך: בלשון הקודש
 נאמרה, אם כן "והיו" — ללמד על קריאת
 שמע בפרט שהיא נאמרת בלשון הקודש —
 דכתב רחמנא למה לי?! (2)

ומשנינן: ההוא "שמע" מיבעי ליה לרבי, כדי
 ללמד: "השמיע לאזניך מה שאתה מוציא
 מפיך", וכל הקורא את שמע ולא השמיע
 לאזנו לא יצא.

ומשנינן: אין מכאן הכרח, כי יש לומר: אף

ורבנן — שאין תיבת "שמע" מיותרת
 לשיטתם ללמד דין זה — סברי ליה כמאן

אם לא קרא קריאת שמע שחרית וערבית כבר
 יצא ידי חובת "והגית בו יומם ולילה", ולכן, אם
 כל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה, הוא
 הדין שמצות קריאת שמע היא בלשון הקודש,
 אבל שאר כל השנויים במשנתנו: פרשת סוטה,
 ויודיו מעשר, חליצה, ומקרא בכורים וכו', כל
 אלו לא בתורת לימוד הם נאמרים אלא כל אחד
 לפי ענינו, אין דומות לכלל כל התורה, וכל אחד
 גלי ביה רחמנא כדינו, יש מהם בכל לשון, ויש
 מהם דוקא בלשון הקודש, ומילתא דמסתבר
 הוא.

ויש מי שהכריח סברא זו, שהרי כתב רש"י
 במשנה בכל הנאמרים בלשון הקודש, שלכן
 צריך פסוק ללמד שהם נאמרים בלשון הקודש,
 כדי שלא נלמד מסוטה ומיודיו מעשר שאינם
 נאמרים בלשון הקודש, אף שיש להם נוסח
 בתורה; ולפי זה, אם תמצי לומר, שסברת
 הגמרא כאן שייכת גם בסוטה וביודיו מעשר, אם
 כן מאי קשיא?! והרי סוף סוף צריך פסוק
 בקריאת שמע שיקראנה בלשון הקודש [לדעת
 רבין], כדי שלא נלמד מסוטה ומיודיו מעשר?!
 ובהכרח, שרק קריאת שמע בלבד תלוי בדין זה,
 ולא סוטה ומיודיו מעשר.

כנוסח התורה ממש, שאם לא כן אין צריך לדעת
 רבי לימוד נפרד שלא יאמר למפרע, "דממילא
 שמעת מינה".

24. בגמרא ברכות טו א, נתבארה מחלוקת תנא
 קמא ורבי יוסי בדין השמיע לאזנו אם יצא,
 שהוא משום, שרבי יוסי דורש כן מ"שמע",
 ותנא קמא סובר שפסוק זה נצרך ללמד בכל
 לשון שאתה שומע, ואילו רבי יוסי סובר
 ש"תרתו שמע מינה" מהפסוק "שמע" [ראה
 ברשב"א שם ביאור דבר זה]; והקשו התוספות
 כאן, למה לא ביארה הגמרא את שיטת חכמים
 כרבי יוסי, דתרתו שמע מינה, ולא יישבו, וראה
 מה שכתב בזה ב"הערות".

1. התוספות והראשונים בברכות יג א ובתוספות
 שאנץ כאן, תמהו על שיטת רש"י שנתבארה
 בפנים, שהרי לא מצינו מן התורה מצות קריאה
 ספר תורה בבית הכנסת שהיא מתקנת עזרא;
 וראה שם.

2. כתב ב"קרן אורה" ד"ה ונראה: לא דייק
 הש"ס כן, אלא גבי קריאת שמע שעיקר חיובה
 הוא ממצות תלמוד תורה, וכמו שאמר, שאפילו